

50-LETNI JUBILEUSZ PRACY NAUKOWEJ PROFESORA DOKTORA JANA TOMASZEWSKIEGO

25 czerwca 1960 r. Polskie Towarzystwo Gleboznawcze obchodziło niecodzienną uroczystość — 50-letni jubileusz pracy naukowej profesora doktora Jana Tomaszewskiego. W Pałacu Staszica w Warszawie, w salach Polskiej Akademii Nauk grono kolegów, przyjaciół i wychowanków złożyło zasłużonemu badaczowi wyrazy uznania i życzenia dalszej owocnej pracy. Życzenia przesłali również Prezes Polskiej Akademii Nauk, Minister Szkolnictwa Wyższego i inne wybitne osobistości ze świata nauki i rządu.

*

Jan Tomaszewski urodził się 30.XII.1884 w Hancewiczach na Polesiu. Maturę uzyskał w gimnazjum w Pińsku. Studia wyższe rozpoczął w 1903 r. w Kronsztadcie na wydziale budowy okrętów. Już jednak w 1905 r. przeniósł się do Puław na Wydział Leśny Instytutu Rolnictwa i Leśnictwa. Po ukończeniu studiów specjalizował się w gleboznawstwie przy katedrze Gleboznawstwa, kierowanej przez prof. K. D. Glinkę.

Pracę badawczą rozpoczął Jan Tomaszewski w 1910 r. biorąc udział jako gleboznawca w ekspedycji amurskiej na Daleki Wschód. Trzeba podkreślić, że sformułowane w tym czasie przez niego poglądy na tamtejsze gleby są nadal aktualne. Stwierdzają to ogłoszone w „Poczwowiedzieniu” raporty grupy gleboznawców radzieckich, którzy w latach 1955—1957 prowadząc badania na tych terenach podają: „poglądy i koncepcje J. J. Tomaszewskiego przedstawione w jego pracy z 1912 r. pt. „Poczwzy Zejsko-Burenskogo wodorozdziała Amurskoj obłasti” nic nie straciły na aktualności.

W 1911 r. Jan Tomaszewski został kierownikiem Działu Badań Naukowych stacji doświadczalnej „Choszeuty”, położonej w strefie półpustyni w okolicach morza Kaspijskiego, w pobliżu strefy suchych stepów. Stanowisko to piastował 10 lat, poświęcając się badaniom gleboznawczym i hydrologicznym. Równocześnie zyskuje sobie coraz większe uznanie, co znajduje wyraz w powierzanych mu godnościach. W 1911 r. Jan Tomaszewski został wybrany na członka Rosyjskiego Towarzystwa Wolno-Ekonomicznego w Petersburgu, w 1912 r. został członkiem Rosyjskiego Towarzystwa Leśnego, w 1913 r. członkiem Komisji Hydrologicznej Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego, a w 1914 członkiem Komitetu Gleboznawczego im. Dokuczajewa w Petersburgu.

W 1915 r. Janowi Tomaszewskiemu zlecono w Turkiestanie przeprowadzenie badań obszarów półpustyni, zwanych „Gołodnaja Stiep”, które miały być w przyszłości nawadniane przez wody Syr-Darii.

W 1917 r. Jan Tomaszewski objął kierownictwo kilkudziesięcioposobowej ekspedycji złożonej ze specjalistów różnych dziedzin. Ekspedycja ta miała na celu przeprowadzenie kompleksowych badań zmierzających do zagospodarowania 8 mln ha suchych stepów i lotnych piasków. Wielkie doświadczenie Jana Tomaszewskiego w zagospodarowywaniu nieużytków i znajomość stosunków pustynnych zostały należycie ocenione przez fachowców i władze, skoro po Wielkiej Rewolucji Październikowej został On mianowany „krajowym specjalistą”.

W latach 1921—1922 Jan Tomaszewski wykładał gleboznawstwo na Wydziale Agronomicznym Państwowego Uniwersytetu w Astrachaniu, gdzie powołano go na stanowisko profesora.

W 1922 powraca do Polski mając już za sobą poważny dorobek naukowy w postaci trzech monografii i 8 rozpraw.

W Polsce Jan Tomaszewski rozpoczął pracę naukową w Państwowym Instytucie Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, w Wydziale Gleboznawczym.

W 1926 r. Jan Tomaszewski doktoryzował się z zakresu gleboznawstwa na Wydziale Rolniczo-Lasowym Politechniki we Lwowie. Habilitację również w dziedzinie gleboznawstwa przeprowadził na Wydziale

Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego w 1936 r. Bezpośrednio po tym otrzymał nominację na kierownika Działu Gleb Łąkowych i Błotnych PIGW w Puławach. Stanowisko to piastował do roku 1950.

Okres międzywojenny był szczególnie owocny w pracy naukowej Jana Tomaszewskiego. Z ramienia Ministerstwa Rolnictwa prowadził On przez dwa lata badania gleboznawcze na Wołyniu, a przez 8 lat na Polesiu w ramach prac prowadzonych przez Biuro Melioracji Polesia.

Z osiągnięć naukowych tego okresu należy wymienić mapę kompleksów łąkowych i błotnych, mapę gleboznawczą i mapę melioracyjną, pięć rozpraw oraz monografię pt.: „Gleby błotne Polesia”. Wynikiem 10-letnich badań jest monografia „Gleby łąkowe”, pierwsza publikacja w tej dziedzinie w Polsce. Na samodzielnych badaniach została oparta mapa gleb powiatu puławskiego w skali 1 : 100 000 oraz monografia „Gleby leśne okolic Puław”.

Jubilat dwukrotnie brał udział w międzynarodowych zjazdach: w 1924 r. w Międzynarodowym Kongresie Gleboznawczym w Rzymie, w 1930 r. w Kongresie Gleboznawczym w Moskwie.

Systematyczną pracę dydaktyczną podjął Jan Tomaszewski 20.III. 1945 r. na Wydziale Rolnictwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, gdzie został mianowany profesorem zwyczajnym i otrzymał katedrę gleboznawstwa. W 1946 r. profesor dr Jan Tomaszewski przenosi się do Wrocławia, gdzie na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu Wrocławskiego obejmuje Katedrę Gleboznawstwa, włączoną w 1952 r. w skład Wyższej Szkoły Rolniczej. Katedrę tę prowadzi prof. dr Jan Tomaszewski do chwili obecnej.

Praca naukowa Jubilata we Wrocławiu była również owocna. Już w 1950 r. pod Jego redakcją ukazuje się mapa gleb Polski w skali 1 : 1 000 000.

W pracach swych zajmował się dynamiką procesów glebotwórczych, zagadnieniem tworzenia się próchnicy, anaerobiozą i aerobiozą w procesie bielicowania i innymi problemami. Dużo pracy poświęcił sposobom podniesienia żyzności gleb piaskowych, erodowanych i bagiennych.

Osiągnięcia naukowe Jubilata znalazły wyraz w nagrodach i odznaczeniach krajowych. W 1950 r. prof. dr Jan Tomaszewski został laureatem zespołowej państwowej nagrody naukowej III stopnia za redakcję mapy gleb Polski. W 1954 r. został odznaczony złotym krzyżem zasługi, w 1955 r. otrzymał państwową nagrodę naukową za prace teoretyczne i praktyczne w dziedzinie łakarstwa. W 1956 r. otrzymał krzyż oficerski orderu Polonia Restituta.

Jubilat jest członkiem-założycielem Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego, członkiem honorowym Wszeszechwiązkowego Towarzystwa Gleboznawczego ZSRR, członkiem komitetu redakcyjnego „Roczników

Gleboznawczych”, członkiem Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego oraz kilku innych towarzystw naukowych.

Działalność naukową prof. dr Jana Tomaszewskiego cechuje zawsze wielki entuzjazm i ogromne umiłowanie dla dziedziny, której się poświęcił. Jego dorobek naukowy, zwłaszcza w zakresie gleb bagiennych, jest bardzo duży.

Gleboznawstwu polskiemu prof. dr Jan Tomaszewski zasłużył się nie tylko jako badacz, ale i jako pedagog, który wychował kilka pokoleń praktyków i naukowców.

PUBLIKACJE NAUKOWE I INNE PROF. DRA JANA TOMASZEWSKIEGO
Z OKRESU OD 1910 DO 1960 ROKU

W JĘZYKU POLSKIM

1. Gleby i grunty na południowo-zachodnim Wołyniu. Pamiętnik Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, t. 5, 1924.
2. Powstawanie i właściwości wody gruntowej w piaskach wydmowych. Pamiętnik Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, t. 7, 1926.
3. Wpływ czynników eolicznych na procesy glebotwórcze. Pamiętnik Instytutu Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, t. 7, 1926.
4. Studia nad glebami leśnymi w okolicy Puław. (Monografia). Pamiętnik Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach, t. 9, 1928.
5. Gleby powiatu puławskiego; z barwną mapą w skali 1 : 100 000. Instytut Naukowy w Puławach, 1929.
6. Co to jest bielica. Gazeta Rolnicza, 1929.
7. Zróżnicowanie pokrywy glebowej w terenie lessowym pod wpływem procesów zmywanych. Pamiętnik Instytutu Naukowego w Puławach, t. 2, 1930.
8. Kompleksy glebowe na Polesiu. Materiały do poznania gleb polskich, t. 3, 1933.
9. Terenowe badania gleboznawcze na Polesiu. Postępy Prac Biura Melioracji Polesia, t. 4, 1933.
10. Gleby błotne Polesia (monografia). Materiały do poznania gleb polskich, t. 4, 1935.
11. Charakterystyka i podział torfowisk poleskich wedle stosunków wodnych oraz składu masy torfowej. Roczniki Nauk Rolniczych i Leśnych, t. 43, Poznań 1937.
12. Stosunki wodne w glebach Polesia. Roczn. Nauk Roln. i Leśn., t. 43, Poznań 1937.
13. Regulacja rzek a regulacja stosunków wodnych w związku z potrzebami gleb. Przegląd Melioracyjny, nr 5, 1937.
14. Regulacja stosunków wodnych na torfowiskach. Łąka i Torfowisko. Sarny 1930.
15. Gleby wschodniego Polesia (monografia). Materiały do poznania gleb polskich, t. 5, 1939.
16. Sposoby regulacji stosunków wodnych w dolinach rzecznych. Łąka i Torfowisko, 1938.
17. Czynniki namulania w glebach błotnych. Łąka i Torfowisko, t. 4, Sarny 1930.

18. Kompleks gleb łąkowych nad rzeką Kurówką w powiecie puławskim. Łąka i Pastwisko, nr 2, Warszawa 1938.
19. O glebach łąkowych aluwialnych. Łąka i Pastwisko, nr 3, Warszawa 1939.
20. Gleby łąkowe podgórskie w pasie przykarpackim. Łąka i Pastwisko, nr 4, Warszawa 1939.
21. Zarys klasyfikacji gleb łąkowych. Roczn. Glebozn. t. 1, Warszawa 1939.
22. Krótka charakterystyka gleb torfowych i murszowych. Łąka i Pastwisko, nr 6, Warszawa 1939.
23. O glebach łąkowych deluwialnych. Łąka i Pastwisko, nr 8, Warszawa 1939.
24. Produkcja dobrego nawozu z torfu. Wzorowa Gospodarka, nr 2, Kraków 1942.
25. O próchnicowaniu gleb. Przegląd Rolniczy, nr 4, Poznań 1947.
26. Przystępujemy do usprawnienia gleb naszych. Przegląd Rolniczy, nr 5, Poznań 1947.
27. Przeróbka materiału torfowego dla celów próchnicowania i nawożenia gleb. Przegląd Rolniczy, nr 6, Poznań 1947.
28. Warunki i sposoby próchnicowania gleb. Przegląd Rolniczy, nr 7, Poznań 1947.
29. Istotne cele i zadania doświadczalnictwa rolniczego. Przegląd rolniczy, nr 7, Poznań 1947.
30. Gleby łąkowe (monografia). Biblioteka Puławska, nr 31, Puławy 1947.
31. Problem regulacji stosunków wodnych na obszarach łąkowych i błotnych. Rocznik Łąkowy, Warszawa 1948.
32. Próchnicowanie i nawożenie gleb materiałem torfowym. Przegląd Rolniczy, nr 6, Poznań 1949.
33. Istotne warunki powstawania, rozwoju i przeobrażenia gleb błotnych i łąkowo-błotnych. Roczn. Nauk Roln. i Leśn., t. 54, Warszawa 1950.
34. Tendencje życiowe i właściwości różnych kategorii gleb. Roczn. Glebozn., t. 1, Warszawa 1950.
35. Właściwości gleby leśnej i jej tendencje życiowe. Sylwan, z. 1, Warszawa 1952.
36. Stadia rozwojowe niektórych rodzajów gleb. Roczn. Glebozn. t. 2, Warszawa 1952.
37. O gospodarce rolnej na glebach lekkich. Nowe Rolnictwo, nr 11, Warszawa 1952.
38. Uwagi krytyczne odnośnie systematyki gleb Polski. Roczn. Glebozn., t. 3, Warszawa 1954.
39. Problem usprawnienia gleb Polski. Postępy Nauki Rolniczej nr 1, Warszawa 1954.
40. Istotne cele i zadania gospodarki wodnej w Polsce. Postępy Nauki Rolniczej, nr 4, Warszawa 1954.
41. Gleby błotne i środowisko. Roczn. Glebozn., t. 5, Warszawa 1955.
42. Rola i znaczenie żyzności gleby w produkcji rolniczej. Postępy Nauk Rolniczych, Warszawa 1956.
43. Dynamika typologicznych procesów glebowych. Roczn. Glebozn., t. 6, Warszawa 1958.
44. Procesy odgórne i oddolne w glebach błotnych. Postępy Nauk Rolniczych, Zeszyt problemowy, nr 17, Warszawa 1959.
45. Regiony fizjograficzno-glebowe Śląska. Współautor S. Kowaliński. Zeszyty Naukowe WSR Wrocław 1959.
46. Cechy morfologiczne i główne właściwości gleb biellicowych i brunatnych. Współautor J. Borkowski. Roczn. Glebozn. t. 7, Warszawa 1959.
47. O procesach glebotwórczych. Roczn. Glebozn., t. 8, Warszawa 1959.

W JĘZYKU ROSYJSKIM

48. Iz ekskursji w Garbatskoje leśniczewstwo. Lesopromyslenyj Wiestnik, Moskwa 1910.
49. Poczwy Zejsko-Bureinskogo wodorazdieła Amurskoj Oblasti. Trudy Amurskoj Ekspedycji, t. 15, Petersburg 1912.
50. K woprosu o jestiestwiennno-istoriczeskich usłowijach Czugujewo-Babczanskoj daczki Charkowskoj gub. Lesnoj Żurnał, Petersburg 1913.
51. O jestiestwiennno-istoriczeskich usłowijach Choszeutowskogo zakreplajemnego uczastka Astrachanskoj gub. Sbornik statiej po pieszczanoowrażnym rabotam, t. 3, Petersburg 1914.
52. Jestiestwiennno-istoriczeskija usłowija Kirgizskoj Stiepi. Izd. Astrach. Gubziemotdieła. Astrachań 1918.
53. Eołowyje agienty poczwoobrazowanija w zonie suchich stiepiej. Izd. Astrach. Gubziemotdieła. Astrachań 1919.
54. Wodoudierziwajuszczaja sposobność poczw i pieskow. Astrachanskij Kraj. Astrachań 1919.
55. Wodnyja swojstwa poczw i pieskow na jugie Astrachanskoj gub. (monografia). Astrachań 1921.
56. O borbie s zasuchoj w usłowijach jugo-wostoka Rossii. Astrachanskij Kraj, nr 7, Astrachań 1921.
57. Pieski Astrachanskoj Stiepi (monografia). Trudy po lesnomu opytnomu diełu. Gosizdat, Moskwa 1931.
58. Bioekologiczeskaja problema w poczwowiedienii. Poczwowiedienije, nr 9, Moskwa 1953.
59. Bołotnyje poczwy i usłowija sredy. Poczwowiedienije, nr 5, Moskwa 1957.
60. Naprawlennost processow razłożenija i przewraszczenija organiczeskogo wieszczastwa w poczwie. Trudy Wsieros. Sjezda Poczwowiedow, Moskwa 1958.

W JĘZYKU NIEMIECKIM I ANGIELSKIM

61. Das Problem der Wasserregulierung in Wiesenböden. Berichte des Landw. Forschungsanstalt, H. 1, Puławy 1942.
63. Soil forming and typological soil processes. Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria B. Wrocław 1959.
64. The biocological Trend in Soil Science. Prace Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Seria B. Wrocław 1960.